קנין הלכה

4

מראי מקומות

מס׳ 7

חודש טבת תשפ"ה

יו"ד הלכות נדה

סימן קצב - קצד

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחיזוק ועידוד לימוד התורה

קנין הלכה

לתשומת לבכם: במראי מקומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד׳ ללא קבלת אישור בכתב מ"דרשו"

קנין הלכה

מראי מקומות

סימן קצב

סעיף א

גמ' נדה דף סו. אמר רבא תבעוה לינשא ונתפייסה וכו' עד קטנה נמי מחמדא.

חשש דם חימוד אינו מן התורה אלא מדרבנן. וכתב המ"מ דכן מוכרח, שהרי לא הרגישה. והסד"ט [ס"ק יב] הוסיף עוד דגם עיקר החשש שמא חימדה אינו אלא מדרבנן, ומן התורה היא בחזקת טהרה ככל הנשים.

[ויש לידע שסתם נשים הנישאות בימינו צריכות בלא"ה לספור ז"נ משום שהן נידות, והנפקא מינא המצויה בימינו היא באשה זקינה שכבר פסקה מלראות, דאם היא באה להנשא צריכה ז"נ מדרבנן מחשש דם חימוד].[1]

הראשונים נחלקו בסדר הטהרה בדין דם חימוד:

א. יש שאמרו [הובאו בר"ן בשבועות] שדינה ככל אשה וצריכה הפסק טהרה ובדיקות בז' נקיים.

ב. הרשב"א כתב דא"צ הפסק טהרה וגם א"צ בדיקות בז' נקיים כלל, וסגי בזה שעברו עליה ז' ימים אחרי יום התביעה.

ג. הרא"ש והר"ן אינם מצריכים הפסק טהרה כיון שכל החשש הוא לראייה מועטת, אך מצריכים בדיקות בז' נקיים.

<u>להלכה</u>: השו"ע נקט כשיטת הרא"ש דא"צ הפסק טהרה אך צריכה בדיקות בז' נקיים, אך כתב המהרש"ל דנהגו לעשות גם הפסק טהרה, אמנם אם שכחה ולא עשתה הפסק טהרה עלו לה הנקיים. וכתב הש"ך [ס"ק ב] דבדיעבד אף אם בדקה רק פ"א בז' נקיים ג"כ עלו לה, דלענין דם חימוד מקילין טפי מאשר בסתם ז' נקיים דקפדינן לעיכובא בבדיקת ראשון ושביעי.(ה)

ביאורים והערות

1. <u>סיבת גרימת החימוד, הנישואין או הביאה</u>

עיין ט"ז [ס"ק א] שהקשה איך תמר היתה מותרת ליהודה ורות לבועז, אמאי לא חששו לחימוד, [ועיי"ש מה שתירץ]. והחוו"ד [ס"ק א] כתב דהטעם הוא משום דכל עיקר החימוד אינו אלא לנישואין, דיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא, ולא לביאה, וגבי תמר ורות לא היה בזה ענין נישואין. ומטעם זה כתב החוו"ד שאף שהפוסקים הצריכו שהכלה תבדוק גם אחר הטבילה עד זמן הנישואין, מ"מ אם נישאה ועדיין לא נבעלה א"צ לבדוק, דכבר נשואה היא, ומעתה אין לה חימוד יותר מאשר בסתם ביאה. והלחם ושמלה חלק על החוו"ד והצריך לבדוק עד הביאה.

עוד תירץ החוו"ד, דנראה שאם היה לה מוך דחוק באו"מ בשעת התביעה ומצאתו נקי אין בזה חשש טומאה וא"כ אפשר דתמר ורות נמי היה להם מוך לחוק מקודם, [ומסתימת שאר פוסקים משמע שלא הקלו לסמוך על מוך דחוק בזה].

ליקוט תשובות האחרונים

(ה) <u>דם חימוד בכלה</u>

עיין בשיעורי שבט הלוי שהביא את קושיית הסד"ט [סק"ב], דלפי מה שנקטו הפוסקים דלא מהניא בדיקה להוציא מחשש דם חימוד, א"כ איך יתפרשו דברי הרא"ש שכתב שצריכה לבדוק בז' נקיים משום דככל שמתקרב יום הנישואין הומה לבה יותר ומחמדת, דאם אכן מחמדת א"כ לא יועילו הבדיקות. ותירץ דשני סוגי חימוד חלוקים הם, החימוד של שעת התביעה הוא חימוד פתאומי וחד פעמי ויש בזה חשש יותר גדול שראתה, ולכן טמאה אף אם בדקה עצמה ולא מצאה דם, אך החימוד של המשך הימים שאינו פתאומי אין בזה חשש כ"כ גדול ולכן מהני בזה בדיקות.

ולגבי כלות שלא נודע להן ענין הביאה עד יום הנישואין, כתב בשיעורי שבט הלוי דצ"ע לדינא אם אינן מחמדות עתה שוב.

ובספר חוט שני כתב דא"צ לחוש לחימוד חדש, דמסתמא הרגשה כללית של חימוד היה מתחילה.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף ב

מקור הדין הוא בטור בשם הרשב"א, ובב"י בשם הר"ן, ועיקרו הוא דמי שמשדכין אותה ע"מ להינשא אחר כמה חדשים אינו בגדר תבעוה להנשא דנימא שיש בזה חימוד, אלא כתב הרשב"א זמן החימוד הוא משעה ש"רמו שערי באסינתא", והיינו שנתנו שעורים בגיגית כדי לעשות שכר. [לשון זו מובאת בגמ' פ"ק דכתובות דף ח. דמשעה זו מברכין שהשמחה במעונו]. והר"ן כתב "משעה שהיא סומכת בדעתה ומכינה עצמה לנישואין", ולשון זו הובאה בשו"ע.

ועיין בט"ז [ס"ק ג] שכתב בשם הפרישה דאם תבעוה להנשא אחר יב חודש, [שבאופן זה אין חימוד כלל כיון שאין הנישואין נעשים בקרוב רק אחר זמן רב], והתחילה לספור ז"נ צריכה לספור מחדש מיום שנתרצית להקדים הנישואין, דאז הוא זמן חשש החימוד.

הפת"ש [ס"ק א] הביא מספר חמודי דניאל דאם לא עשו תנאים אין חימוד, דאכתי לא סמכא דעתא, והיינו מכיון שהמנהג בזמנם היה שרק אחרי שנשתדכו ועשו קנין והחרימו וקנסו את החוזר בו, אז היו סומכין דעתם.

ובשיעורי שבט הלוי הביא דבספר מנחת פתים ועוד אחרונים נקטו דיש חימוד אף בלי כתיבת תנאים, ומהניא ספירת ז"נ שלה. ועוד הביא דהמהרש"ם [ח"א סי' סה] נטה להחמיר כהחמודי דניאל, דלא מהניא ספירת ז"נ שלה קודם שעשו קנין וכתבו תנאים, אמנם הוסיף המהרש"ם דאם החתן כבר הוציא ממון מכיסו לצורך הכנות הנישואין כבר סמכה דעתה ויש בזה חימוד.[3]

ברמ"א מובאים כמה דינים ומקורם במרדכי, אמנם שורשם הוא במה שכתב הרא"ש דככל שמתקרב יום הנישואין מתגבר חשש החימוד, ומזה נובעים הדינים שברמ"א:

א. יש לסמוך לכתחילה את הטבילה בסמוך לבעילת מצוה.

ב. נוהגים שטובלת בליל רביעי אף שהנישואין היו בערב שבת, והיו נוהגים שלא לבוא עליה עד מוצאי שבת.

ג. אם לא נבעלה במוצאי שבת צריכה בדיקה בכל יום. [ומשמע ברמ"א שבד' הימים שבין ליל רביעי עד מוצ"ש אין צריכה בדיקה. אבל הב"ח והחכמת אדם הצריכו בדיקה גם באותן ימים וכן המנהג].

ד. בדיעבד גם אם לא בדקה אין להחמיר.

ה. אמנם אם עברו עליה ז' ימים בין הטבילה לבעילה בלי שבדקה בהם אפילו פעם אחת, צריכה לספור ז"נ מחדש. מקור הדין הזה הוא בדרכי משה [ס"ק א] בשם המרדכי.[2] (ג)

ביאורים והערות

2. אמנם יש לידע דלפי משמעות הרשב"א ושאר ראשונים אין צריך להסמיך את ספירת הז"נ לנישואין כלל, כל שספרה משעה שרמו שערי באסינתא הרי זה מועיל.

ליקוט תשובות האחרונים

(ג) **הקפידא של כתיבת תנאים לחשש דם חימוד**

כתב בשו"ת שבט הלוי [ח"ד סי' ק"ה] בשם התשורת ש"י דמה דקפדינן שיהיו תנאים, היינו דוקא במקום שהמנהג לעשות תנאים, ולכן קודם שכתבו תנאים אין סמיכות דעת, אבל במקום שאין מנהג לכתוב תנאים יש סמיכות דעת משעה שגמרו את הענין כנהוג. [כגון האידנא שאין כותבין בשטר התנאים סכומי ממון רק "כמדובר" דאין כאן שטר תנאים, ומ"מ אם עשו קנין כנהוג יש מזמן זה ואילך סמיכות דעת].

(ג) **הצורך בזמננו לשאול את הכלה אם ספרה ז' נקיים**

עיין ש"ך [ס"ק ד] שכתב דעכשיו אין נוהגין שהחתן שואל את הכלה אם ספרה ז"נ, וסומכין ע"ז שהשושבינין רגילים להודיע לחתן אם היא טמאה. וכתב בשיעורי שבט הלוי דאם הכלה מגיעה מבית [או למדה במוסד] שיש לתלות שלימדוה כל הדינים אכן יש לסמוך ע"ז, אך אם אין הדבר כן יש לשאול או לברר אצל מי שאפשר אם נהגה כדין.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף ג

מקור הדין הוא בדברי המדרכי פ"ב דשבועות המובאים בב"י.

בשו"ע ובנו"כ נתבארו כמה ציורים שונים של דחיית הנישואין:[3]

א. אם דחו את זמן הנישואין משום שלא נשתוו על הנדוניא, ובשעה שדחו לא קבעו זמן אחר, ושני הצדדים הסכימו על הדחייה, בזה איירי השו"ע שצריכה ז"נ מחדש.

ב. אם בשעה שדחו את הזמן קבעו מיד זמן אחר, בזה כתבו הב"ח, הט"ז והש"ך שאין צריך ז' נקיים מחדש [ודלא כהלבוש]. אמנם כתב החוו"ד, שאם מחמת הדחייה הוצרכו להתחיל מחדש את ההכנות לחתונה [למירמי שערי באסינתא], אז יש חימוד חדש בכל גווני.

ג. אם דחו את הזמן ולא קבעו זמן אחר, אבל רק צד החתן ממאן לנישואין וצד הכלה מחזר אחריו לפייסו, אין צריך מחדש כיון שלא הסיחה דעתה, כך כתב הט"ז [ס"ק ו].

ד. אם רק צד הכלה ממאן וצד החתן מחזר אחריו לפייסו, בזה דעת הערוך השולחן להחמיר שהרי הסיחה דעתה. אך בספר מקור חיים היקל בזה, וכן פסק בשו"ת שבט הלוי [ח"ה סי' קיא ס"ק ג].

ה. חתן שלא בא ליום המוגבל לנישואין ולא נודע ממנו שום דבר באותו זמן, ורק אחרי יום או יומיים בא שליח של הבעל וסיפר שאירעו אונס, דעת הט"ז [ס"ק ו] דצריכה לספור ז"נ מחדש. והש"ך והתוה"ש והסד"ט חולקין ואומרים שאינה מסיחה דעתה.[7]

סעיף ד

גמ' כתובות דף ד. וכן מי שפירסה אשתו נדה הוא ישן בין האנשים ואשתו ישינה בין הנשים.

הראשונים ביארו דהברייתא דהוא ישן בין האנשים וכו' איירי באופן שכולם ישינים במקום אחד, בצד אחד אנשים ובצד שני נשים, דבאופן זה אותם אנשים ונשים מהוים שומרים המצילים מיחוד.

ונחלקו הראשונים כמה שומרים בעינן בנידון דחתן שפירסה אשתו נדה קודם שבעל:

א. הראב"ד הצריך ב' שמירות, דהיינו גם שיהא הוא בין האנשים וגם שתהא היא בין הנשים. והרא"ש [פרק אלו מגלחין סי' לו]

ביאורים והערות

3. בעיקר החסרון בדחיית זמן הנישואין, עיין לשון הב"ח [המובאת בש"ך ס"ק ו] שכתב שכאשר דחו את הזמן, החסרון הוא שאינה נזהרת יפה בבדיקתה, ותמה ע"ז החוו"ד [ס"ק ו] עיי"ש. ובספר משאת בנימין [המובא בש"ך ס"ק ז] איתא שצריך ז"נ מחדש מחשש חימוד חדש. ועיין סד"ט [ס"ק י] שכתב דנפק"מ במקרה שבדקה ביום מסויים ואח"כ דחו את הנישואין, ושוב חזרו ונתפשרו באותו יום ושוב בדקה, דלפי הטעם של חימוד חדש צריכה ז"נ מחדש, ולפי הטעם שהחסרון הוא בבדיקות, הכא הבדיקות היו כהוגן.

ליקוט תשובות האחרונים

(7) <u>אי הודעת החתן בימינו על ביטול הנישואין</u>

כתב בשו"ת שבט הלוי [ח"ה סי' קיא ס"ק ב] שבימינו שאפשר לחתן להודיע ע"י טלפון וכיוצ"ב, אם לא עשה כן צריכה ז"נ מחדש, דכיון שיכול להודיע ולא הודיע י"ל דחוששת שמא חזר בו מכל עיקר הנישואין, או שאירע אונס גדול עד כדי שאינו יכול להודיע, ובכה"ג מסיחה דעתה וצריכה ז"נ מחדש.

קנין הלכה

מראי מקומות

בדין חתן שנעשה אבל חלק על הראב"ד וכתב דסגי בשמירה אחת, דהיינו או שהוא ישן בין האנשים או שהיא תישן בין הנשים. ובקיצור פסקי הרא"ש בכתובות הביא מחלוקת זו גם לענין נדה.

ב. עוד נחלקו הראשונים, דדעת הגה"מ דמה שאמרו הוא ישן בין האנשים, מיעוט אנשים שנים, והיינו שיהיו שני אנשים מלבד הבעל. והמרדכי [הובא בד"מ] כתב דסגי באיש אחד או באשה אחת.[4]

עוד נחלקו הראשונים:

א. הראב"ד סובר דרק בלילה אסרו יחוד, ולא ביום.

ב. והרא"ש סובר דאין חילוק בין יום ללילה.

<u>להלכה</u>: כתב הרמ"א דהמנהג להצריך בלילה ב' שמירות דהיינו הוא יישן עם קטן וגם היא תישן עם קטנה. [ועיין לקמן אם קטן וקטנה דוקא או דגם עם גדולים שרי].(ה)

עוד כתב שיש להצריך שמירה גם ביום, אך סגי בשמירה אחת, קטן עמו או קטנה עמה.

<u>האם קטן וקטנה דוקא או שאפשר גם בגדולים</u>

הפוסקים נחלקו בדין זה שכתב הרמ"א דהמנהג ליקח קטן וקטנה, דעת הב"ח [יו"ד סי' שמב] והש"ך [סימן זה ס"ק יד] דדוקא קטן וקטנה שרי, אבל גדולים אסור, דיש איסור יחוד מצד השומרים עצמם [שהרי איש אחד עם שתי נשים אסורים ביחוד, וכן יש שיטות ששני אנשים אסורים ביחוד עם אשה]. ולאו דוקא אם הם גדולים ממש, דאף בקטנים אם הגיעו לגיל שמוסרין עצמם לביאה והם עצמן עלולים להכשל בזנות, לא מהניא שמירתן. [וכן מבואר באה"ע סי' כב דקטן או קטנה הוו שומרים רק אם הם בגיל שאין מוסרין עצמן לביאה].

התורת השלמים חלק על הב"ח והש"ך וכתב, דלענין נידון של יחוד החתן עם אשתו סגי אף באשה גדולה שתהא שומרת עם אשתו של החתן, והטעם משום שאין לחוש ליחוד מצד האשה האחרת שהרי אשתו משמרתו, וממילא אין לחוש גם ליחוד מצד

ביאורים והערות

4. כתב החזו"א [סי' צא ס"ק ג] דאם היינו חוששים לתרי חומרי, לחוש לשיטת הראב"ד להצריך ב' שמירות וגם לשיטת הגה"מ דכל שמירה בעיא תרי, לא היה די בקטן וקטנה, אלא היינו צריכים ב' קטנים וב' קטנות, אך לא נהג להחמיר כולי האי. ולכן עד כמה שחוששים להראב"ד להצריך ב' שמירות די לנו באחד אצלו ואחת אצלה. [וכן עד כמה שנחוש להגה"מ דכל שמירה בעיא תרי, מ"מ אליבא דהרא"ש דסגי בשמירה אצל האנשים לחוד וכן אצל הנשים לחוד, ה"נ סגי באיש אחד אצלו ואשה אחת אצלה].

עוד כתב החזו"א דנראה דאיסור היחוד בחתן שעדיין לא בעל אינו מן התורה אלא מדרבנן, והראיה מזה שהראב"ד היקל להתייחד ביום בלי שמירה.

ליקוט תשובות האחרונים

(ה) <u>עצה נוספת לחתן וכלה האסורים ביחוד</u>

כתב החזו"א שאם החתן והכלה יישנו בחדרים נפרדים, ואמה של הכלה [או אשה אחרת] תישן עמה ותנעל את הדלת מבפנים ויהא המפתח בידה ה"ז מותר. והטעם משום שלגבי אמה של הכלה אין איסור יחוד משום דאשתו משמרתו, ולגבי הכלה אין איסור יחוד משום דאמה נחשבת שומר, דמתוך שעמה לא יחטא [שהרי אשתו משמרתו] ממילא היא נחשבת שומר שלא יחטא עם הכלה, [דמה שאסרו יחוד עם ב' נשים הוא משום ששתיהן עלולות להתפתות ויחפו זו על זו]. והוסיף החזו"א ששמירה זו מועילה גם בלילה, דאף שבעלמא בדיני יחוד בענין בלילה ב' שומרים שמא יירדם שומר א' כמבואר ברמ"א [אה"ע סי' כב ס"ה], הכא שהמפתח ביד חמותו לא יתכן כלל שיוכל להגיע אל הכלה שהרי הדלת נעולה, ולכן מהניא שמירת חמותו. וכן שמירת אשתו מהניא לגבי חמותו, דסברת אשתו משמרתו היא אף בישינה.

וה"ה דמהני באופן זה כשאבי החתן יישן עמו וינעל את הדלת במפתח, דלגבי יחוד אביו עם הכלה בעלה משמרה, ולגבי יחוד החתן עם הכלה, אביו משמרו.

קנין הלכה

מראי מקומות

אשתו שהרי האשה האחרת משמרתו. [דמה שאסרו להתייחד עם ב' נשים הוא משום ששתיהן עלולות להתפתות ויחפו זו על זו, אבל באופן שבודאי לא יבוא על אחת מהן ממילא היא נחשבת שומר מעליא שלא יבוא על השנייה, וממילא מתוך שאשתו משמרתו שלא יבוא על האחרת ממילא האחרת משמרתו שלא יבוא על אשתו]. והחזו"א [סי' צא ס"ק ג] הסכים לדברי התורת השלמים וכתב דמה שנהגו בקטנים הוא מפני הצניעות.

כתב בספר חוט שני דכשם שהתירו בקטן וקטנה כן אפשר להקל בב' קטנים או בב' קטנות.

<u>גיל הקטן והקטנה</u>

כתבו הפוסקים דלא מהני קטן להיות שומר אלא משהגיע לגיל שהוא יודע טעם ביאה, והכוונה שאז הוא יודע לספר מה שראה, ולא פירשו גיל זה. בשו"ת בית שלמה [או"ח סי' מא ע"פ הגמ' קידושין דף פא] כתב שהוא משעה שהקטנה בושה לעמוד בלי בגדים לפני אחרים, וכתב בשיעורי שבט הלוי שהוא כבן ה' ו', ובספר חוט שני כתב שהוא בגיל שש שנים, והביא מהחזו"א שאצלנו צריך קצת יותר.

ולענין הגיל למעלה [לדעת הב"ח והש"ך וסיעתם שוים לנידון דידן דבעינן שלא יהיו בגיל שמוסרין עצמן לביאה] כתב החכמת אדם [כלל קטו דין ט] שהוא עד גיל ט' שנים, דביותר מזה הן עצמן עלולים לחטוא, וכן מוכח בב"ח [אה"ע סי' כב].

<u>בדברי הרמ"א בשם התה"ד אם שהה ולא בעל</u>

התה"ד חידש קולא בדיני יחוד דחתן, דאם היתה טהורה בזמן הנישואין ולא בעל, חזינן שאין יצרו תוקפו ולכן אף אם פירסה נידה אח"כ מותרים ביחוד. [וכתב החזו"א דקולא זו היא משום דיחוד החתן עם אשתו אינו אסור אלא מדרבנן, דהא בשאר עריות לא שמענו היתר להתייחד אם עבר ונתייחד כמה פעמים ולא בעל]. וסיים התה"ד דהמחמיר תע"ב, והט"ז פסק דלא כתה"ד, וס"ל דאין הכרח דמדלא בעל עד עכשיו שלא יכשל אם ישוב ויתייחד עמה.

ופשוט הוא שגם התה"ד לא היקל אלא באופן שהיה להם פנאי לשמש ולא שימשו, דזה מורה שאין יצרו תוקפו, אבל אם לא השתהו אלא שלא היה להם פנאי ואז פירסה נדה, [וכן אם פירסה נדה בזמן ההכנות לתשמיש] גם לפי התה"ד אסורה.(1)

במה שכתב הרמ"א דאם אינם ישינים בחדר אחד אין צריכים שימור כלל, כתב החזו"א דהיינו שאין פתח בין החדרים וכדי להגיע לחדר שלה צריך הוא לצאת לרשות הרבים, דבכה"ג אין זה יחוד. [ונראה דלשון "רשות הרבים" אינו בדוקא אלא רשות שיכולים להלך בה אחרים, ולכן שני חדרים סמוכים זה לזה במלון אינם בגדר יחוד אם אין פתח ביניהם, דהרי להגיע לחדר שלה צריך לצאת למסדרון וזהו מקום המיועד להליכה של אחרים].

<u>סעיף ה</u>

מי שבא על אשה בזנות ועתה בא לישאנה, עיין פת"ש [ס"ק ב] שמבואר ממנו שיש בזה חשש חימוד, אמנם לגבי בעלי תשובה שחיו יחד ללא חופה וקידושין, כתב בשיעורי שבט הלוי דמסתבר דאם בא עתה לישאנה אין חשש חימוד.

עיין בשו"ת שבט הלוי [ח"ה סי' קיא] שהסתפק בשנות השואה שהיו נשים בחזקת אלמנות חיות ואח"כ חזר הבעל, האם יש בזה חשש חימוד קצת, והניח בצ"ע.

ליקוט תשובות האחרונים

(1) כתב בשיעורי שבט הלוי דנקטינן לעיקר כהט"ז ואין מקבלים את דברי תה"ד אלא כצידוף שני או שלישי.

קנין הלכה

מראי מקומות

סימן קצג

משנה דף סד: תינוקת שלא הגיע זמנה וכו' עד דף סה. כל תרי ירחי חדא עונה. גמ' דף סה: רב ושמואל דאמרי תרוייהו וכו' עד א"כ לבו נוקפו ופורש.

כתב הרשב"א בתורת הבית [הובא בב"י], דמעיקר הדין לא היינו אוסרים בתולה שנבעלה וראתה דם [אף בבוגרת שכבר ראתה דמי נידות], דהא בעלמא תלינן במכה ואין לך מכה גדולה מזו, אלא מדרבנן הוא וחששו שמא בעל בהטייה, ועוד דכיון שאיסורה של בתולה הוא רק לתקופה קצרה [עד שיכלו בתוליה] לכן החמירו טפי.

והרא"ש [פ"א כתובות סי' ט] כתב דחששו רבנן שמא נתערב דם נידות עם דם בתולים, וכלשון הירושלמי ברכות [פ"ב סוף ה"ו] "אי אפשר שלא יצא דם נידה עם דם בתולים".

ובגמ' ובראשונים האריכו בדין דם בתולים בקטנה ובנערה, ואין הדבר מצוי בזמננו שנושאין בוגרות שכבר ראו דם.

וכתבו הראשונים [רשב"א ורא"ש] דאף שבגמ' כתובות [דף ט.] דעת רבינו חננאל שלבוגרת אין דם בתולים מ"מ לא פלוג רבנן, כיון שיש בוגרות שיש להם דם.(ז)

כתבו הראשונים דמסתבר דאפילו בעל ולא מצא דם כלל הרי היא אסורה, דכיון שלרוב נשים יש דם בתולים לכן חיישינן שמא ראתה מעט דם וחיפהו ש"ז. [ואפילו בוגרת שיש בוגרות שאין להם ד"ב, לא פלוג רבנן].

אמנם כתב הרמ"א דהמנהג להקל אם לא גמר ביאתו רק הערה בה ולא ראתה דם.(ח) גם לא נתפרש אם הא דמקילין בזה הוא דוקא כשבדקה עצמה, ומסתימת הדברים משמע שבכל ענין מקילין, ובשו"ת חקר הלכה כתב דאם לא בדקה אין להקל.[5] (ט)

ביאורים והערות

5. האם העראה מוציאה את הבתולים

הסד"ט [ס"ק ג] דן אם העראה גרידא [הכנסת עטרה] משירה את הבתולים או לא, והביא בתחילה את דברי הט"ז [אה"ע סי' ז ס"ק יג] שכתב לגבי שבויה דאסורה לכהן, אף אם נישאה לישראל ונמצאה בתולה [ואח"כ מת הישראל], משום דאפשר שהערה בה השבאי ולא הוציא בתוליה. אמנם בסוף דבריו הביא גמ' ערוכה בסנהדרין [דף עג:] שמפורש שאם היתה הכנסת עטרה כבר נפגמה ויצאו בתוליה. ועיין תוס' יבמות [דף נט. ד"ה אף] שהוכיחו מהגמ' הנ"ל שבהכנסת עטרה יוצאין בתוליה.

ליקוט תשובות האחרונים

(ז) אשה שהוציאה בתוליה

האחרונים דנו באשה שהרופא חתך בתוליה ע"י מכשיר, אם טימאו רבנן דם בתולים בכה"ג או דרק ע"י ביאה טימאו. דעת המהרש"ם [ח"א סי' רי] דאסורה, ובשיעורי שבט הלוי הביא דבריו, וכן אסר בשו"ת מנחת יצחק [ח"ג סי' נח], ובשו"ת אג"מ [ח"א סי' פנ] התיר זאת.

גם בספר חוט שני נטה להחמיר בזה, וכתב שם דמטעם זה אם בתוך ז"נ שבודקת מצאה דם, מטמאין אף שיש רגליים לדבר שהוא ממכת הבתולים, שהרי נקטינן דטימאו ד"ב אף בלי ביאה.

(ח) הקולא בביאה ראשונה

בהיתר זה דביאה ראשונה כתב בשו"ת שבט הלוי [ח"ה סי' קכ"א] דרשאי לבעול בכמה כוחות, וכן אם מת האבר רשאי להמתין עד שיחזור ויתקשה.

ועיין בספר חוט שני שכתב שאם נשמט האבר באמצע הביאה מסתבר דצריך לפרוש.

(ט) בשו"ת שבט הלוי [ח"ה סי' קכא] כתב דבזמננו נראה מהנסיון שבהעראה גרידא אין יוצאין בתוליה. ולכן יש סברא במה שהיקל הרמ"א דאם לא בעל ביאה גמורה רק העראה ולא מצאה דם יש להקל.

קנין הלכה

מראי מקומות

כתב הרמ"א וז"ל ובעל נפש יחוש לעצמו לא לשחוק בתינוקות עכ"ל. וכתב הסד"ט שלא ידוע פירושו, ואח"כ כתב, דאפשר שכונתו דבעל נפש הבא על הקטנה ישתדל לבעול בעילה גמורה ולא לעשות רק הראה. והכו"פ כתב, דהיו שהקלו שהחתן יבעל בהראה פעמים רבות ולא יטמאה, וע"ז אמרו שבעל נפש יחוש, שבכה"ג ראוי לחוש לדם בתולים כיון שעושה כן כמה פעמים.

<u>סיכום דיני חשש דם בתולים</u>

א. כל זמן שראתה דם בתולים, גם בביאה שנייה ושלישית וכן בשאר פעמים היא אסורה, וממתינה ארבעה ימים [עם יום הראייה] ואח"ז מתחילה לספור ז"נ.

ב. לא ראתה בביאה ראשונה והיתה ביאה גמורה אסורה, דחיישינן שמא ראתה טיפת דם וחיפהו ש"ז. ומעתה אם שימשה פעם נוספת ולא ראתה טהורה, ואין חוששין שמא ראתה.

ג. לא ראתה בביאה ראשונה והיתה הראה עם הכנסת מקצת האבר, מלשון החכמת אדם [כלל קטו סט"ו] משמע שגם זה בכלל המנהג להקל, ורק בהכנסת כל האבר אסרינן, אמנם מסתבר שגם לשיטתו בהכנסת רוב האבר אסורה. ובשיעורי שבט הלוי כתב דהמיקל בחצי אבר יש לו על מי לסמוך, אך הרבה אחרונים מחמירים, ולכן בחצי אבר אין להקל וצריך שאלת חכם. ובשו"ת בית שלמה [ח"ב סי' עו] כתב דאינו יכול להקל כיון שא"א להבחין אם היתה הראה או יותר מזה, אבל בודאי הראה אפשר להקל.

ד. כנ"ל אם יש צער בהראה צריך שאלת חכם, וכ"ש אם יש יותר מהראה וגם צער.

ה. לא ראתה בביאה ראשונה והיתה רק הראה או קצת יותר מהראה וטיהרנוה, וביאה שנייה היתה ביאה גמורה וגם בה לא ראתה, כתב בשיעורי שבט הלוי דיש לטמא, ונקט כן לדינא [עכ"פ אם הביאה ראשונה היתה רק הראה]. ובספר חוט שני כתב דהיינו דוקא אם לא טבלה בינתיים, דאז ממ"נ יש לטמאה, אבל אם פירסה נדה בינתיים וטבלה יש לטהרה, דלגבי ביאה שנייה [שאחרי הטבילה] תלינן שכבר יצאו בתוליה בהראה הראשונה [והיינו דוקא אם אכן נכנס האבר באו"מ, אבל אם נכנס בשפתיים הגדולות אין זו ביאה כלל].

ו. אם ראתה דם בביאה ראשונה אף שלא היה גמר ביאה ונראה שעדיין פתחה סתום, מ"מ אין מטמאין אותה בביאה השנייה אף אם היתה ביאה גמורה [חוט שני].

ז. אם הוציא הרופא קצת מהבתולים ע"י מכשיר [וטימאוה], ובביאה שאח"כ לא מצאה דם, מטהרין לה.

ח. אם לא היתה הראה כלל רק נשיקת אבר אין זו ביאה כלל אף לדיני איסור יחוד, ואם אח"כ פירסה נידה י"א דאסורים הם ביחוד.(י) [גם לענין דם חימוד עדיין צריכה היא לבדוק מדי יום עד שתיבעל, אמנם אם מסופקים אם היתה הכנסת עטרה

ליקוט תשובות האחרונים

והוסיף עוד דלפי"ז אם בביאה ראשונה היתה רק הראה ולא מצאה דם, ובביאה שניה היתה ביאה גמורה ולא מצאה דם, תהא טמאה בביאה שניה, וכפי שכתב בספר חקר הלכה.

ובספר חוט שני כתב דהעיקר לדינא שאם היתה הראה ולא מצאה דם וטיהרנוה, ואח"כ פירסה נדה וטבלה והיתה ביאה גמורה ולא מצאה דם דאין מטמאין אותה, דלגבי כל ביאה יש לנו תלייה שלא ראתה, וכ"ש אם בפעם הראשונה היתה יותר מהכנסת עטרה. [משא"כ אם לא טבלה בינתיים בכה"ג מטמאינן לה, דממ"נ באחת מהביאות ראוי לחוש שמא ראתה וחיפהו ש"ז].

(י) <u>חתן שבעל ביאה שאינה גמורה</u>

היש"ש בכתובות [פרק קמא סי' ו] כתב דלא סגי בהראה אלא בענין שתהא ביאה גמורה, וכ"כ הפלאה [כתובות דף ד], והובאו דבריו במהרש"ם [בדעת תורה]. ולפי דבריהם כל שהיתה רק הראה עדיין אסורים ביחוד. ובשיעורי שבט הלוי

קנין הלכה

מראי מקומות

כתב בספר חוט שני דאין לחוש עוד לדם חימוד, דכיון שהיה קירוב כ"כ תו לא חיישינן].

<u>בקולא דהמתנת ד' ימים בדם בתולים</u>

כתב השו"ע דלא תתחיל למנות ז' נקיים עד יום ה' לשימושה, פי' דיום ה' לשימושה הוא ראשון לז' נקיים, והיינו דמונה ד' ימים [עם יום שימושה] ואח"כ מתחילה ז"נ, וזו קולא לעומת שאר אשה שראתה דם שאינה מונה אלא אחר ה' ימים.

מקור הקולא הוא בדברי המהר"ל מפראג, והטעם הוא משום דמעיקר הדין כל אשה היתה יכולה למנות אחר ד' ימים, אלא דחששו שמא תשמש בין השמשות ותתלה שהיה עדיין יום, ולכן הוסיפו עוד יום, ולענין דם בתולים שהוא דרבנן הקלו שלא לחוש לשמא שימשה בין השמשות ולהצריכה יום נוסף. [והט"ז (סי' קצו ס"ק ה) כתב דטעם הקולא הוא משום דבכלה לא שכיח שתשמש בין השמשות, אך לפי"ז אין להקל אלא לגבי ביאה ראשונה ולא לגבי ביאה שנייה, אמנם לפי מש"כ המהר"ל הקולא הוא בדם בתולים לכן יש להקל אף בביאה שנייה, וכך כתב בשיעורי שבט הלוי].

<u>סימן קצד</u>

<u>סעיף א</u>

משנה דף ל. המפלת ליום מ' עד סוף המשנה.

גמ' פסחים דף קיג: והיושבת על דם טוהר אסורה לשמש עד כמה אמר רב עונה.

בדין יולדת נתחדשו בתורה דיני טומאה ודיני טהרה:

א. דיני טומאה - היולדת טמאה אף אם לא ראתה כלל דם.[6]

אם ילדה זכר טמאה שבעה ימים ואם ילדה נקבה טמאה ארבעה עשר יום [וכשם שנדה אינה יכולה לטבול בתוך שבעה ימי נדתה אף אם כבר פסק דמה, כן יולדת אינה יכולה לטבול בתוך ימי טומאת הלידה לזכר או לנקבה אף אם לא ראתה כלל דם, ורק ככלות ימי טומאת הלידה טובלת וטהורה, ואם טבלה קודם לכן לא עלתה לה טבילה].

ב. דיני טהרה - לאחר שעברו ימי הטומאה של היולדת מתחילים ימים של דם טוהר, שאף אם רואה בהם דם אינה טמאה, [והיינו שאחרי שטבלה להטהר מטומאת הלידה, אם מעתה תראה דמים בתוך ימי טוהר שלה אין הדמים מטמאין אותה, אך כל זמן שלא טבלה מטומאת הלידה הרי היא אסורה].

ימי טוהר ביולדת זכר הם לג יום לאחר שנגמרו ימי טומאה הלידה, ולנקבה סו ימים לאחר שנגמרו ימי טומאת הלידה, ולאחר

ביאורים והערות

6. עיין סד"ט [ס"ק א] שהביא קושיית תוס' [כריתות דף י.] דקיי"ל להלכה דאי אפשר לפתיחת הקבר בלי דם, א"כ לא משכח"ל כלל לידה בלא דם.

ליקוט תשובות האחרונים

כתב דלכאורה מן הסברא היה נראה דכיון שהעראה נקראת ביאה בכל מקום א"כ סגי בהעראה, וכתב להורות לחוש למחמירים, אך בכה"ג היקל שלא יצטרכו שומרים אחרים, אלא יישן כל אחד מהם בחדר בפני עצמו והיא תנעל הדלת.

ובספר חוט שני כתב דאם היתה העראה באותו מקום [ולא רק בשפתיים החיצוניות] הרי זה מועיל כביאה גמורה, אך אם היתה רק נשיקת אבר אמר החזו"א שאין די בזה ואסורים ביחוד. וע"ע בספר לבושי עוז שהביא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל דאם היתה העראה אינם אסורים ביחוד, עיי"ש טעמו.

קנין הלכה

מראי מקומות

שעברו ימי טוהר חוזרת להיות כאשה רגילה שכל דם שתראה מטמא אותה, והיינו בליל מא יום אחר לידת זכר [ככלות ז' ימי טומאה ולג ימי טהרה], וליל פא ביולדת נקבה.

הדינים הנ"ל הם מן התורה, ומחמת חומרא דר' זירא אמרו דכל יולדת צריכה גם לספור שבעה נקיים, שהרי קיי"ל דא"א לפתיחת הקבר בלא דם, ומחמת חומרא דר"ז אמרינן דאפילו טיפת דם כחרדל מחייבת שבעה נקיים, ומעתה יש לכל יולדת דין יולדת בזוב, מלבד ימי טומאת לידה דאורייתא שיש לה, צריכה לספור שבעה נקיים.[7]

ואם ספרה ז' נקיים בתוך ימי הלידה שלה, עלתה לה ספירה זו, דקיי"ל דימי לידה שאינה רואה בהם עולין לה לספירת זיבתה.

האם דמי טוהר נכללו בחומרא דר' זירא

הראשונים נחלקו אם כאשר נתקבלה בזמן חכמי הגמרא חומרא דר' זירא ממילא גם דמי טוהר נכללו בה וכל אשה שראתה דמי טוהר צריכה ז"נ, או שדמי טוהר לא נכללו כלל בחומרא דר"ז:

א. שיטת הראב"ד [ספר בעלי הנפש] והרמב"ן [בהלכותיו] שגם דמי טוהר נאסרו בכלל חומרא דר' זירא.

ב. שיטת הבה"ג, הרמב"ם [פי"א איסו"ב ה"ו] והרא"ש דמי טוהר לא נכללו בחומרא זו, אמנם היו מדינות שנהגו איסור בזה. [וכתב הרמב"ם ששמע שבצרפת בועלים על דם טוהר].

אמנם כתבו הב"י והרמ"א דבזמננו פשט המנהג בכל ישראל שאין בועלים על דם טוהר, ודינו כשאר דם לכל דבר. וכתבו האחרונים שמלשון זו של הרמ"א שדין דמי טוהר כדם נדה לכל דבר, יש ללמוד שכל ההרחקות הנוהגות בנדה נוהגות בדם טוהר. וכתב החת"ס [סי' קנז] שקודם שתספור ז"נ צריכה להמתין ה' ימים, ככל אשה הרואה דם, ואף שבדם בתולים הקלו להמתין ד' ימים, ודם בתולים חמיר מדם טוהר שהרי איסורו מדינא דגמרא, מ"מ בדם טוהר החמירו טפי. וכתב בשיעורי שבט הלוי הטעם משום שדם טוהר הוא מן המקור, ולכן אחרי שנהגו בו איסור נתנו לזה כל חומרי דם, משא"כ דם בתולים שאינו מן המקור אלא דם מכה ומן הצדדים.

ברכה על טבילה שאחר דם טוהר

יולדת שטבלה אחרי כלות ימי טומאת הלידה ואח"כ ראתה דם טוהר, נחלקו בזה האחרונים האם מברכת על הטבילה :

א. הדגול מרבבה כתב דאין מברכין על הטבילה כיון שזה רק מנהגא בעלמא. [וע"ע פת"ש (ס"ק ב) שהביא משו"ת תשובה מאהבה שהסתפק אם מברכין, ושאל לרבו בעל הנוב"י ולא הכריע בזה, אמנם בהגהתו לשו"ע (הדגול מרבבה) הכריע הנוב"י שלא לברך].

ב. בשו"ת חת"ס [סי' קצא] תלה שאלה זו בשאלה אי מברכין על מנהג, דלפי מה דנהגינן לברך על הלל של ר"ח [או"ח סי' תכב ס"ב] ועל יו"ט שני של גלויות, ועל הדלקת נרות ביוה"כ [סי' תר"י ס"ב] א"כ ה"ה על טבילה של דם טוהר. ואף שאין מברכין בהושענא רבא על חיבוט ערבה משום שאינו אלא מנהג, היינו דוקא בחיבוט ערבה שהוא מעשה קל משא"כ במנהג כזה שהוא מעשה גדול. עוד כתב החת"ס די"ל דדוקא במנהג שהוא בקו"ע כמו חיבוט ערבה דנו שלא לברך, אך במנהג שנהגו איסור כדם טוהר, והעובר ע"ז עובר באל תיטוש תורת אמך, יש לברך.

המנהג הוא לברך על טבילה זו.

ביאורים והערות

7. מן התורה גם אם ראתה בכל ימי טומאת הלידה ולא היו לה ימים נקיים כלל מ"מ טובלת אחר ז' לזכר ויד לנקבה וטהורה.

קנין הלכה

מראי מקומות

ונמצא שדין דם טוהר כשאר דם טמא לכל דבר, [אמנם לענין חשש וספות כתב החזו"א שאין צריך לחוש לוסת לראיות שרואה בימי טוהר].

<u>דין פרישה ליל מא לזכר וליל פא לנקבה</u>

בענין הגמ' בפסחים [דף קיג:] דצריך לפרוש ביושבת על דם טוהר, ביארו הראשונים הכוונה שבליל מא לזכר וליל פא לנקבה צריך לפרוש, וכתב הרשב"ם [שם] הטעם, שהואיל ולמודה היא עד עכשיו לשמש אף שראתה, לכן חששו שמא תראה ותשמש. וכתבו הפוסקים דמאחר שיפרוש ממנה ליל מא ויודיענה שמחמת חשש איסור הוא, תדע שמעתה דמיה טמאים.

והשו"ע לא הביא דין זה, וביאר הב"י שהאידנא שאין נוהגים היתר בדם טוהר אין מקום לחומרא זו, וכן כתב הט"ז [ס"ק ב]. והש"ך [ס"ק ד] הביא דין זה וכתב שאפילו בחשש לידה יש לבעל נפש לפרוש ליל מא וליל פא, אמנם כבר כתב ע"ז הסד"ט [ס"ק יב] דרוב הפוסקים נוקטים דאין לחוש כלל לדין זה וכן המנהג.

<u>המנהג</u>

הרמ"א הביא דיש מקומות שנהגו שלא יטבלו הנשים תוך מ' לזכר ושמונים לנקבה, ועיין בב"י בשם הריב"ש שטעמם משום שבימים אלה מצויים הדמים ועלולה לראות מחמת תשמיש.[8]

והאגודה כתב דחששו שמא ישכחו מלפרוש בליל מא או פא ולכן עשו הרחקה שלא לטבול כלל.

אמנם הרמב"ם כתב דמנהג זה שורשו במינות ואין לנהוג כן, ועיין פת"ש [ס"ק א בשם הנוב"י סי' נב] שכתב שאם היה בידו היה מבטל מנהג זה דכמה מכשולות מצויים מחמתו, והביא גם שהחכמת אדם [כלל קטו דין יט] כתב שבמדינות אלו נהגו בזה היתר. (יפ)

<u>סעיף ב</u>

משנה דף ל.

במשנה מבואר דקודם מ' יום אין זה בגדר ולד ולכן אין בזה טומאת לידה כלל.

<u>כיצד יודעת מתי נתעברה</u>

רש"י [דף ל. ד"ה ליום מ] כתב דהפילה ביום מ' ממבילתה. ועיין באר היטב [ס"ק ד] שהביא מספר עבודת הגרשוני שלמד מרש"י

ביאורים והערות

8. וכתב בשיעורי שבט הלוי שרוב השאלות של רואה מחמת תשמיש מצויות בימים שאחרי הלידה, ועוד הוסיף שמחמת בריאות הגוף מן הראוי שלא לטבול עד כששה שבועות אחר הלידה.

ליקוט תשובות האחרונים

(יפ) **<u>טבילה בימי טוהר</u>**

עיין בשיעורי שבט הלוי שכתב ששאל לחזו"א איך להנהיג בבני ברק, ואמר לו שלא לנהוג בחומרא זו.

ועוד כתב דמשפחה שבאה ממקום שנהגו בזה איסור צריכים לנהוג בזה, ולא מהניא שאלה לחכם כיון שזהו מנהג אבות, ורק מי שאין זה מנהג אבותיו אלא שנהג כך ג"פ בלי לומר בלי נדר מהניא בו שאילה לחכם.

קנין הלכה

מראי מקומות

ומהרמב"ם שאין לחוש שמא נתעברה קודם לכן ואח"ז ראתה דם, שאם היתה מעוברת לא היתה רואה. ועיין פת"ש [ס"ק ג] שהביא שהסד"ט [ס"ק ז] והחוו"ד [ס"ק ב] והחת"ס [סי' קסט] תמהו על זה, דהא קיי"ל דמעוברת אינה מסולקת דמים עד שיוכר עוברה וא"כ אפשר שנתעברה קודם לכן, ולכן כתבו הסד"ט והחת"ס דרק באופן שהיולדת טבלה ונתעברה ידעינן שלא היתה מעוברת קודם לכן.

ובשיעורי שבט הלוי כתב דהאידנא שאין מעוברות רואות כלל אף בג' חדשים הראשונים, אפשר למנות מטבילתה האחרונה. [והוסיף דיש לסמוך ע"ז גם לענין פדיון הבן, שאם הפילה תוך מ' יום מטבילתה לא חיישינן כלל לולד, והבא אחריו הוי בכור ומברכין על פדיון הבן]. ובספר לבושי עוז ציין לשו"ת רעק"א [סי' קכח ד"ה ומה שפקפק] שכתב [לענין חשש ממזרות] שאין להוכיח שנתעברה רק עכשיו, מזה שראתה דם, דהא מעוברת אינה מסולקת עד שיוכר עוברה, ולא שמענו שישתנה הדין בזמננו. השו"ע נקט כשיטת הרמב"ן שאף בעובר תוך מ' יום אמרינן דא"א לפתיחת הקבר בלא דם, ולכן טמאה נדה.

<u>חשש פתיחת הקבר בזמן צירי לידה</u>

האחרונים דנו מאימתי צריך לחוש באשה העומדת ללדת שכבר נטמאה. שורש הנידון בזה הוא דמצינו לשון "פתיחת הקבר" בגמ' שבת [דף קכט.] לענין חילול שבת על יולדת, עיי"ש שאמרו דיולדת כל זמן שהקבר פתוח מחללין עליה את השבת, ואמרו מאימתי פתיחת הקבר, אביי אמר משעה שתשב על המשבר וכו' ואמרי לה משעה שחברותיה נושאות אותה באגפיה. ונחלקו האחרונים אם מלשון זו של פתיחת הקבר יש ללמוד דה"נ אמרינן בזה דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם ואמרינן דבודאי כבר נטמאה, או דאין ללמוד מדיני חילול שבת על יולדת לדיני נדה:

א. דעת הנחלת שבעה והסד"ט דהעניינים שוים, ולכן משעה שאשה יושבת על המשבר או משעה שאינה יכולה ללכת יש לחוש שגם ראתה טיפת דם.

ב. דעת החוות דעת והבית מאיר דאין העניינים שוים, ורק לענין חילול שבת אמרינן דבשיעורים אלה כבר דינה כחולה שיש בו סכנה, אבל אין חשש טומאה רק כשיצא איזה דבר ממנה. [והב"מ צירף בזה עוד את שיטת הרמב"ם שפסק דאפשר לפתיחת הקבר בלא דם, וכן את שיטת הרמב"ם שכתב דאין מחללין שבת על יולדת אלא משעה שהדם שותת].[9]

<u>להלכה:</u> נוהגים להחמיר בזה דמשעה שתשב על המשבר או שאינה יכולה להלך חיישינן לטומאה.

והוסיף הסד"ט דכאשר האשה אומרת לבעלה לקרוא למיילדת, כבר מאז יש לחוש שמא כשתבוא המיילדת תושיבנה על המשבר ולכן יש להיזהר בזה.[יג]

ביאורים והערות

9. עיין בחוות דעת [סק"א] שהביא שהנחלת שבעה עסק באשה שישבה על המשבר ואח"כ פסקו צירי הלידה ולא ילדה אלא לאחר ד' שבועות, ופסק הנחלת שבעה דיש לחוש שנטמאה וצריכה ז' נקיים. והחוו"ד נחלק עליה לשיטתו, שלענין טומאה אין פתיחת הקבר אלא רק כשיצא ממנה איזה דבר, אמנם גם הסד"ט נחלק עליו וסובר דאין לטמא כאשר איגלאי לבסוף שהיה טעות.

ליקוט תשובות האחרונים

(יג) <u>הצירים שמטמאין</u>

עיין בתשובת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל המובאת בספר מראה כהן [עמ' קפה] שכתב דבצירים חזקים יש להחמיר שנטמאה משא"כ בצירים רגילים.

ובשיעורי שבט הלוי כתב דרק בצירים סמוכים וחזקים מאוד יש לטמא, וכן בכל מקרה שאין היולדת יכולה להלך.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף ג

משנה דף כא. המפלת מין בהמה וכו' עד סוף המשנה.

כתבו הראשונים שהאידנא אין אנו בקיאים בצורות של הוולדות ולכן מטמאין לה בכל צורה שהיא.
וכן בשפיר, שהוא עור הולד שהעצמות והגידין והבשר נמצאים בתוכו, [רש"י ברכות דף ד.], ובשליא, שהוא כמין לבוש שהולד נמצא בתוכו [רש"י שם] מטמאינן. וכן מטמאין כל חתיכה שיש בה עצם.
ולד שנימוח בתוך השליא שלו מטמא מן הדין, אם מתחילה היה בו צורת ולד.
חתיכה שנקרעה ונמצא בה דם מדינא דגמרא רק חתיכה לבנה טמאה, אמנם למעשה כתבו הראשונים שמטמאין בכל גווני שנמצאה עצם בתוך החתיכה.(יג)

סעיף ד - ה

גמ' דף כו: שמואל ותלמידי דרב וכו' עד דף כז. עד כ"ד אמרת לן.

החידוש בהא דתלינן את השליא בולד, הוא דאין חוששין שמא ולד אחר הוא ונימוחה השליא של הולד הראשון ונימוח הולד של השליא השנייה, אלא אמרינן דשליא זו נתעכבה אחר הולד, משום שהולד קרע אותה ויצא בפני עצמו, ולא יצא עם השליא כרגיל.
ובולד שאינו של קיימא אין תולין את השליא, דאין כח בולד זה לקרוע את השליא ולצאת בפני עצמו ולכן בכל גווני השליא יוצאה עמו, ואם לא יצאה עמו חיישינן שמא ולד אחר הוא.
אין דרכה של שליא לצאת קודם הולד, ולכן אם יצאה קודם הולד חוששין לולד אחר, ואם ילדה זכר אחר השליא חוששין שמא

ליקוט תשובות האחרונים

[ולכאורה מקור החומרא בצירים חזקים היא בדברי הסד"ט שחשש שמא המיילדת היתה מושיבתה על המשבר, ולפי"ז אם הגיעה לבית החולים ואין המיילדת מושיבתה על המשבר אין מקור לאסור].
לענין הפתיחה הנעשית בהדרגה לקראת סוף ההריון המצוייה אצל נשים אפילו בסוף החודש השמיני, כתב בשו"ת שבט הלוי [ח"ד סי' קו] שאין לחוש בזה משום פתיחת הקבר, ואפילו היו קצת צירים עם הפתיחה הזו.
וכן כתב בספר חוט שני דמה שהגוף מכין עצמו ללידה אינו בכלל פתיחת הקבר, ורק הפתיחה שהיא ההקדמה לעצם הלידה היא האוסרת.

ירידת מים

לענין ירידת מים נחלקו פוסקי זמננו:
א. דעת הגרשז"א זצ"ל בתשובתו בספר מראה כהן דאין לאסור בזה כל זמן שלא נראתה במים מראית אדמומית, וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל בתשובה המובאת בספר אוצרות הטהרה.
ב. בשיעורי שבט הלוי וכן בספר חוט שני החמירו בירידת מים מרובים השכיחה לפני הלידה.
ולענין פקק הרחם היוצא לפני הלידה דעת הגרי"ש אלישיב [בתשובתו המובאת לעיל בסמוך] דאין זה מטמא, ובשיעורי שבט הלוי החמיר בזה.

(יג) כתב בשיעורי שבט הלוי דלפי"ז צריך הבחנה מתי הויא חתיכה שאין טמאה בלי עצם, ומתי הוי שפיר שבזה טמאה אף בלי עצם. עוד כתב דאם יצא רק דם קרוש אף שיצאו גושים, אין לחוש ללידה כלל, וגם לענין פדיון הבן הבא אחריו הוי בכור, ואם פסק ההריון צריך לבדוק את הגושים שיצאו, וציין לפת"ש [יו"ד סי' שה ס"ק כט] שהביא נידון האחרונים בזה.

קנין הלכה

מראי מקומות

בשליא היתה נקבה ונימוחה וצריכה לישב מספק יד ימי טומאה. [אמנם חשש זה אינו אלא להחמיר, ולכן מיום מא חוששת לדמים שתראה כדמי נידות].

סעיף ו

גמ' ב"ק דף יא. ואמר עולא אמר ר"א שליא וכו' עד ע"ב וגזירה מקצתה אטו כולה קמ"ל.

בגמ' מבואר דחיישינן שמא רוב מיחוי הולד יצא באותה מקצת שליא וחשיבא יולדת וטמאה מיום ראשון, אמנם למנות יד ימי נקבה שתוכל לטבול ולהיטהר אינה מונה אלא מהיום שיצאה בו רוב השליא.
הסד"ט [ס"ק יז] תמה למה הובא דין זה בשו"ע, דלדידן דנקטינן דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם בלא"ה מטמאינן לה מיום ראשון, משום דיציאת מקצת השליא עושה פתיחת הקבר.

סעיף ז

גמ' דף כו: המפלת מין בהמה חיה ועוף וכו' עד דף כז. ונימוח שליא של שפיר.

טעם הא דלא תלינן את השליא בולד שנולד כמין בהמה חיה ועוף, נתבאר בתוס' [דף כו: ד"ה המפלת] דקים להו לחז"ל שבולדות מעין אלו אין השליא מתעכבת כלל אחר הולד אלא לעולם קשורה היא בו.

סעיף ח

משנה דף כח.

סעיף ט

משנה דף כט. המפלת וכו' עד סוף המשנה.

סעיף י

משנה דף כח. יצא מחותך וכו' עד סוף המשנה. גמ' דף כט. יצא מחותך וכו' עד המשנה. גמ' דף מב: לידה יבישתא מאי מטמא בפנים כבחוץ וכו' עד אין מחללין עליה את השבת.

לענין דיני לידה בלידה רגילה, אם יצא דרך ראשו הרי זו לידה משתצא פדחתו של הולד [המצח], ואם יצא מחותך, מן התורה אין שם לידה אלא אם יצא כל ראשו או רוב איבריו, ומדרבנן טמאה טומאת לידה אף ביצא אבר אחד. [אמנם בלאו הכי טמאה נדה מן התורה משום דא"א לפתיחת הקבר בלא דם].
גם ולד שלם שיצא דרך רגליו חשיב כילוד משעה שיצא רובו אף שעדיין לא יצא ראשו.
יצאה רוב פדחתו, דעת הש"ך דחשיב כילוד וא"צ כל פדחתו, וכן העתיקו כמה אחרונים, והלחם ושמלה הצריך שתצא כל פדחתו. הא דמבואר בגמרא [דף מב:] דכל שהוציא ראשו חוץ לפרוזדור טמאה, נחלקו הפוסקים אם הכוונה שעדיין ראשו בפנים ולא נראה באויר העולם ואפ"ה חשיב כילוד [וע"ז אמרו דמטמא בפנים כבחוץ], או דדוקא משיצא ראשו לאויר העולם ממש אז הוי כילוד. והסד"ט [ס"ק פו] הביא שנחלקו בזה האחרונים, והנפק"מ היא לענין תינוק שנולד בתחילת ליל שבת אם נימול בשבת, או

קנין הלכה

מראי מקומות

דחיישינן שמא הוציא ראשו חוץ לפרוזדור קודם השבת.(יד)

סעיף יא

גמ' דף כח. אמר רב הונא הוציא עובר את ידו וכו' עד וקרא אסמכתא בעלמא.

בגמ' מבואר דיש דין טומאת לידה מדרבנן בהוצאת יד, [ובטור איתא גם בהוצאת רגל]. והנה לדידן דסבירא לן דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם בלאו הכי זו טמאה מן התורה משום נדות, וצריכה ז' נקיים מדין חומרא דר"ז, אמנם יש בזה נפק"מ במקרה שהלידה התאחרה עד אחר שספרה ז' נקיים, דמ"מ טמאה מדרבנן עד אחר יד יום שמא הולד הוא נקבה [פרישה בשם הרשב"א].

סעיף יב

גמ' נדה דף מב: וכי ההוא דאתא לקמיה דרבא וכו' עד אין מחללין עליה את השבת.

בשו"ת נוב"י [תניינא סי' קכ] כתב דהא דסמכינן על שמיעת בכי העובר להוכיח מזה שכבר נולד, הוא דין ודאי ולא רק לחומרא מחמת הספק, שהרי בשו"ע [יו"ד סי' רסב] סמכו על זה לענין ברית מילה בשבת.
אמנם כתב הנוב"י שם דאם לא היה לאשה שום צער לידה הרי זו אומדנא שהעובר לא נולד עדיין, ולכן בכה"ג נקטינן דהוי ספק, ומחמרינן לטמאה לידה, אך אין מקילין למנות ימי טומאה עד שיוולד ממש.(טו)

סעיף יג

מקור הדין הוא בב"י בשם הרשב"א בתורת הבית, ולמד זאת הרשב"א מהמשנה כריתות [דף ט:].
והעולה מדבריו לדינא:
א. ילדה ב' נקבות האחת לפני שקיעת החמה והאחרת אחר שקיעת החמה, מונין ימי טומאה וימי טהרה מן השנייה, [אף שכבר נטמאה טומאת לידה משעת לידת הראשונה, מ"מ לידת השנייה מחדשת יד ימי טומאה נוספים], וכן ימי טוהר מונין מן השנייה.
ב. ילדה נקבה קודם שקיעת החמה וזכר אחר שקיעת החמה, מונין הכל מלידת הנקבה, שימי זכר נבלעים בימי הנקבה הן לענין ימי טומאת לידה והן לענין ימי דם טוהר, ולכן כשעברו יד יום מלידת הנקבה יכלו ימי טומאת לידתה, וכשעברו פ' יום מלידת הנקבה יכלו ימי טוהר שלה.
ג. ואם הולד השני הוא נפל שא"א לברר אם הוא זכר או נקבה מחמרינן כאילו הוא נקבה.

סעיף יד

משנה דף מ. יוצא דופן אין יושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה. גמ' א"ר מני בר פטיש וכו' עד שתלד במקום שמזרעת. גמ' דף

ליקוט תשובות האחרונים

(יד) **יום המילה בתינוק שנולד בתחילת ליל שבת**
להלכה כתב בשיעורי שבט הלוי להחמיר בזה מספק, ולכן אם הרופאים אמרו שנולד בתחילת השבת ממש יש לחוש שיצא קודם, דתמיד צריך לקחת בחשבון זמן מסויים קודם הלידה.
(טו) **שמיעת בכי הילד**
כתב בשיעורי שבט הלוי דהרבה שואלות ששמעו את הולד בוכה ואין אלו אלא דמיונות.

קנין הלכה

מראי מקומות

מא. ת"ר המקשה שלשה ימים וכו' עד ע"ב עד שיצא מדוה דרך ערותה.

אם נולד הולד בניתוח ולא יצא דם כלל דרך ערותה הרי היא טהורה, ואין בה טומאת לידה ולא טומאת נדה, ואם יצא דם דרך ערותה טמאה נדה, [ואין צריכה יד יום אפילו ילדה נקבה משום שאין בה טומאת לידה כלל].
ואם עשו את הניתוח אחרי שישבה על המשבר או שכבר לא היתה יכולה ללכת, הדבר תלוי במחלוקת האחרונים שהובאה לעיל [סעיף ב] אם אמרינן בזה דא"א לפתיחת הקבר בלי דם, ונקטינן להחמיר בזה, ולכן אפילו לא ראתה דם דרך ערותה טמאה וצריכה ז' נקיים.

שאלות לחזרה

יו"ד הלכות נדה מסי' קצב עד סי' קצד

מיוסדות על טור וב"י, שו"ע ט"ז וש"ך, נקוה"כ רעק"א ופתחי תשובה

<u>סימן קצב סעיף א</u>

א. כתב המחבר: תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה לישב שבעה נקיים".
1) האם צריכה לעשות "הפסק טהרה" לפני שסופרת שבעה נקיים, ומה הטעם, ואיך המנהג?
2) והאם צריכה לבדוק עצמה בשבעת הנקיים, וכמה בדיקות צריכה לבדוק - לכתחילה ובדיעבד?

ב. שבעה נקיים אלו האם הם מן התורה או מדרבנן, ומתי נתחדשה גזירה זו?

<u>סעיף ב</u>

ג. ממתי מועיל לספור ז' נקיים?

ד. תבעוה לינשא לאחר י"ב חודש והתחילה לספור ז' נקיים, ובאמצע ספירתה נתרצו לעשות הנישואין מיד, האם צריכה ז' נקיים מחדש, ומה הטעם?

ה. האם מועיל אם ספרה ז' נקיים באופנים דלהלן;
1) אשה שהיתה זקוקה ליבם, וספרה לפני החליצה?
2) לפני כתיבת התנאים?
3) בשעה שהיתה שוטה ואח"כ נתרפאה?
4) לפני שראתה את החתן?

ו. כלה שטבלה לפני הנישואין, האם צריכה לבדוק עצמה בכל יום עד הבעילת מצוה, לכתחילה ובדיעבד, ומה הטעם?

<u>סעיף ג</u>

ז. אם קבעו זמן לנישואין וספרה ז' נקיים, ואח"כ נדחו הנישואין, האם צריכה לספור מחדש ז' נקיים כשיתפשרו לעשות הנישואין;
1) כשנדחו הנישואין מבלי לקבוע תאריך חדש?
2) כשנדחו הנישואין מחמת שלא הושוו דעתם מחמת הנדוניא, וצד הכלה רודפת אחריהם לקיים הנישואין?
3) כשנדחה ונקבע מיד תאריך אחר?
4) כשהדחיה וקביעת התאריך האחר היו ביום אחד בין בדיקת שחרית לבדיקת ערבית - וקבעו על זמן חדש קרוב או רחוק?
5) כשהחתן לא הגיע ליום המוגבל לחתונה, ולמחרת הגיע או שלח שליח להתנצל על אונס שפגע בו?
6) אם החתן הראשון לא רצה לבא, ונתרצית תיכף לחתן אחר?
7) אם אחר שנתרצית לחתן השני חזר החתן הראשון ונתרצה עמה?

ח. כשנדחו הנישואין - ובדקה עצמה בכל יום גם אח"כ, האם בכה"ג צריכה ז' נקיים כשיתפשרו לעשות הנישואין?

ט. באופן שנדברו הצדדים על אפשרות להקדים זמן הנישואין, ועל סמך זה התחילה לספור ז' נקיים, האם מועיל לה הספירה, כיון שכשספרה עדיין לא ידעה בוודאות שיוקדמו הנישואין?

י. באופן שהכלה ביקשה להקדים זמן הנישואין, ואמרו לה שישלחו לה תשובה, ובינתיים התחילה לספור, האם מועיל ספירתה?

<u>סעיף ד</u>

יא. חתן שכלתו אינה טהורה, כמה שמירות צריכים בלילה, וביום, ואיך המנהג בימינו?

יב. כלה שהיתה טהורה בזמן הנישואין, ונטמאה לפני שבעל בעילת מצוה;
1) האם צריכים שימור, מן הדין או לחומרא?
2) והאם נידון זה דומה לדין שור המועד שחזר לתמותו, ומה הטעם?

סעיף ה

יג. המחזיר גרושתו;
1) האם צריכה לספור שבעה נקיים?
2) אם נשאה לפני שגמרה לספור, האם צריכים שמירה?
3) אם גירשה כדי לקיים שבועתו ועתיד להחזירה, האם צריכה לספור שבעה נקיים?

סימן קצג

יד. 1) הכונס את הבתולה, האם מותר לפרוש באבר חי?
2) אם בדקה אחר בעילת מצוה ולא מצאה דם, האם היא טמאה, ומה הטעם?
3) למה לא אומרים הטעם שמא ראתה ולא הרגישה?

טו. אחר בעילת מצוה מתי מתחילים לספור שבעה נקיים?

סימן קצד סעיף א

טז. יולדת שילדה זכר או נקבה, כמה זמן צריכה להמתין עד שתוכל לטבול, מדין תורה ומדין השו"ע?

יז. יולדת נקבה שלא ראתה דם בשבוע הראשון אחר הלידה, ובשבוע השני ראתה דם, האם עלו לה ז' הימים הראשונים לשבעה נקיים?

יח. הטור כתב שצריכה לפרוש מבעלה ליל מ"א לזכר וליל פ"א לנקבה;
1) מה הטעמים לדבר זה?
2) מה הנפק"מ בין הטעמים?
3) למה לא הביא השו"ע דבר זה?
4) ואיך המנהג בימינו?

יט. 1) מה טעם מנהגם של אלו הנוהגים שאין טובלין תוך ארבעים יום לזכר ושמונים יום לנקבה?
2) והאם צריך לנהוג כמנהג זה?

כ. 1) האם מותר לבעול על דם טוהר, ומה הטעם?
2) ראתה דם טוהר באמצע תשמיש, האם מותר לגמור ביאתו ולפרוש באבר חי?
3) האם מברכין על הטבילה אחרי ז' נקיים על דם טוהר?

סעיף ב

כא. 1) המפלת - ממתי חוששת לוולד, בזכר ובנקבה?
2) ואיך מחשבין ימים אלו, אחרי ראיה או כתם?

כב. הא דאמרו "אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם", האם הוא דוקא בפתיחה טבעית או אפי' בפתיחה חיצונית ע"י אצבע או ע"י בדיקת רופא וכדו'?

סעיף ג

כג. ילד שנולד משונה מאד כמין דמות חיה או בהמה, האם מותר לגרום לו מיתה?

סעיף י

כד. אשה שישבה על המשבר, ופסקו ממנה החבלים והצירים, האם היא צריכה שבעה נקיים?

סעיף יב

כה. 1) מקשה לילד ששמעה קולו של ולד, האם חשוב כילוד, ומה הטעם?
2) אם האשה ישנה ובעלה שמע קולו של ולד, האם טמאה טומאת לידה, ומה הטעם?

סעיף יד

כו. ולד יוצא דופן, האם טמאה האשה טומאת לידה או טומאת נדה, ומה הטעם?

שאלות הנוגעות למעשה

יו"ד הלכות נדה מסי' קצב עד סי' קצד

א. כלה שרח"ל נפטר אחד מקרוביה תוך ד' ימים לחתונה.

1. דחו את החתונה עד אחרי השבעה האם צריכה להפסיק מחדש.
2. והאם צריכה לבדוק עד יום החתונה.
3. האם הדין שונה כאשר אירע אחרי שכבר טבלה.
4. ומה הדין אם דחו את החתונה עד השלושים.
5. ואם האב נפצע בתאונה וסברו לדחות ולבסוף התעורר, האם צריכה להפסיק מחדש.
6. ומה הדין אם אירע כן עם החתן.
7. בכל הנ"ל בדיעבד מה הדין אם בדקה רק ביום א' או ז'.

[ס"ג, ט"ז סק"ח, תורת השלמים סק"ה, חו"ד סק"ו].

ב. אשה מבוגרת שאמורה להתחתן.

1. האם צריכה לעשות בדיקות והפסק טהרה.
2. ומה הדין אם גם הוציאו לה את הרחם.
3. וכן כלה שכבר עשתה בדיקות ומועד החתונה נדחה ולוקחת כדורים למניעת הדם, האם צריכה לבדוק שוב.

[פ"ת סק"ב, לחו"ם סק"ד, שנה"ל מ"ה קכ"ב] .

ג. כלה שהתחילה לבדוק ולא ידעה כלל ענייני ומהות הנישואים.

1. האם אחרי שנודע לה צריכה לבדוק מחדש.
2. חתן וכלה שכבר לא נפגשים כמה ימים לפני החתונה ראתה את החתן ברחוב בהפתעה ולא בדקה באותו יום.
3. מקומות שרק מסכמים ולא עושים קנין ולא תנאים עד יומיים לפני הנישואים, האם יועיל הבדיקות שעושה שבוע לפני כן.

[ס"ת, שיעורי שנה"ל, דרכ"ת סקט"ז].

ד. כלה שמתחתנת באסרו חג של שבועות שחל ביום א'.

1. האם יכולה לטבול ביום ה' או ד'.
2. האם צריכה כל יום בין הטבילה לחתונה לבדוק.
3. מהחתונה עד שעדיין קיימו את המצוה האם צריכה לבדוק בינתיים כל יום.
4. ואם טבלה כמה ימים לפני החתונה ולא בדקה, מה דינה.
5. והאם יש חילוק כמה ימים עברו מהטבילה לחתונה.
6. וכן אם כדי שתהיה בטוחה שבודקת כדין רוצה להתחיל את בדיקת הז' שבועיים לפני החתונה האם יכולה לעשות כך ולטבול שבוע לפני החתונה.

[קנ"ג ס"ג, סדר"ט סק"ח ופקי"כ, מכמ"ע קט"ו ס"ג, שו"ת מת"ס קפ"ד].

ה. הוציאו את הבתולים ע"י מכשיר.

1. האם נאסרה מחמת כך.
2. והאם בביאה שאח"כ צריכה לבדוק את עצמה.
3. ואם בביאה שאח"כ מרגישה דם האם מותר לו להמשיך ולגמור את הביאה, וכן לפרוש באבר חי.
4. ומה הדין כאשר נחתך לה גם בצד של מקום הבתולים חתך יותר עמוק והוא זה שמדמם.
5. ומה הדין כאשר בודקת את עצמה יוצא דם מהחתך של הבתולים.
6. בכל האופנים הנ"ל גם כמה ימים צריכה להמתין עד שתספור.
7. ומה הדין אם כאשר היתה טמאה מחמת הדם בתולים בדקה רק א' או ז'.

[קנ"ג, מהרש"ם מ"ח כ"י, מגרו"מ מ"ת פ"ז, שנה"ל מ"ה קי"ט].

ו. כלה בביאה ראשונה, או שניה, בשעת תשמיש.

1. מרגשת שיורד דם האם צריך להפסיק.
2. האם יש הבדל כמה פעמים כבר עברו.
3. ואם בפעם הראשונה לא היה דם, או שבראשונה היה ובשניה לו, ובשלישית מרגשת.
4. פעם ראשונה ושניה עם כאב ללא דם, פעם ראשונה דם, ואם פעם ג' כן היה דם כמה תמתין.
5. והאם צריכה כל פעם לבדוק.
6. מאיזה מצב נאסרת גם כאשר לא היה דם בתולים.
7. וכן מאיזה שלב אסור לו להמשיך כאשר היה דם.

[קנ"ג, סדר"ט סק"ג, תכמ"מ קט"ו ט"ו, ערוה"ש קי"מ, שבה"ל מ"ה קכ"מ].

ז. כלה שפירסה נדה לפני שעשו מעשה.

1. כיצד ינהגו.
2. והאם יכולים לישון בחדר אחד עם דלת פתוחה ואחרים יישנו בחדר שני.
3. האם יועיל שהחתן ישן בחדר אחד הכלה בחדר השני ואחר או שתים בחדר שלישי.
4. האם יועיל שביחד עם הכללה, או עם החתן ישן ילד או ילדה.
5. האם יועיל שאם הכלה תישן אשה שתנעל את הדלת של החדר והמפתח יהיה אצלה, או אצל הכלה.
6. וכיצד ינהגו בחדר יחוד.
7. האם ביום מותר להם להיות לבד בביתם עם דלת נעולה, סגורה, או פתוחה למדריגות.
8. והאם שונה כבר עברו כמה לילות עד שפירסה נדה, ועדיין לא עשו מעשה.
9. ואם באותם לילות היו בקירוב בשר, או שניסו לעשות ולא עלתה בידם.

[ס"ד, מחבר, רמ"מ ט"ז, נקוה"כ, חוז"מ תבה"ע נ"מ ג' וה', שבה"ל מ"ה קי"מ ז', וע' ס' דבר הלכה, ועיין ספר שער היחוד נגספח נמכתב של גדולי הפוסקים].

ח. אשה בחודש התשיעי שיש לה כבר פתיחה מסויימת.

1. ממתי אסורה לבעלה. 2. ומה הדין כאשר יש לה צירים סדירים או לא סדירים.
3. האם יש חילוק בין הזמן שיש לה את הצירים או אחרי יום שפסקו.
4. והאם יש חילוק בין אם רגילה בכך במשך כל החודש או לא רגילה.
5. ומה הדין אם היה לה ירידת מים, או שפקק הרחם השתחרר..
6. והאם בכל הנ"ל יועיל, וכן אם צריך שתבדוק אם מצאה אח"כ.

[ס"ב, סדר"ט סק"ז].